

ULUSLARARASI GÖÇ KAVRAMI ve ULUSLARARASI GÖÇÜN ÜLKE EKONOMİLERİ ÜZERİNDE MUHTEMEL ETKİLERİ

Ayşe ÜNSAL¹

¹Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Ens. İktisat Bölümü Doktora Öğrencisi

ÖZET

Uluslararası göç dalgaları son yıllarda artan iç savaşlar ve savaşın yarattığı travmalar ekseninde hızla yükselerek dünya gündemine oturmuştur. Uluslararası göçün en çok etkilediği alanlardan birisi hiç kuşkusuz ekonomidir. Çalışma konu alanı itibariyle; küreselleşme ile birlikte boyutları her geçen gün daha da anlam kazanmaya devam eden uluslararası göç olgusu, uluslararası göçe sebep olan etkenler, uluslararası göç çeşitleri ve uluslararası göçün ülke ekonomileri üzerindeki muhtemel etkilerini ev sahibi ülke, göç veren ülke ve transit ülke açısından daha önce yapılmış çalışmalardan faydalanarak hazırlanmıştır.

Coğrafi konumu sebebiyle Asya, Ortadoğu ve Afrika kıtası ülkelerinden pek çok sığınmacı ve göçmen hem transit ülke hem de ev sahibi ülke olarak Türkiye'ye gelmektedir. Bugün dünyada 3,5 milyondan fazla mülteciye ev sahipliği yapan Türkiye, tarihinin en büyük göç sınavını başarılı bir şekilde vermeye devam etmektedir. Mülteciler kısa dönemde ülke ekonomisi için olumsuz etkiler yaratsa da uzun vade de ülkelerin yürütecekleri akıllı ve stratejik politikalar sayesinde göçün ülke ekonomisine olumlu katkılar sağladığı görülmektedir.

Anahtar kelimeler: Uluslararası Göç, Göçmen, Mülteci, Sığınmacı, Ekonomik Etkiler

ABSTRACT

The international wave of migration has been on the agenda of the world, rising rapidly in the axis of increasing civil wars and the traumas caused by the war. One of the areas most affected by international migration is undoubtedly the economy. Due to the study subject area; the international migration phenomenon, which continues to make more sense with each passing day, has been prepared by taking advantage of previous studies in terms of the host country, the country of migration and transit country, the factors that cause international migration, the types of international migration and the possible consequences of international migration on the economies of the country.

Due to its geographical location in Asia, many asylum seekers and immigrants from the Middle East and Africa countries come to Turkey as a transit country for both host countries. Today that is home to more than 3.5 million refugees in the world and in Turkey, the largest migrations of history continues to make a successful exam. Although the refugees have negative effects on the national economy in the short term, it is seen that migration contributes positively to the national economy thanks to the smart and strategic policies of the countries in the long term.

Key words: international migration, immigrants, refugees, asylum seekers, economic impacts

1. GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski bir kavram olan göç, Ortadoğu başta olmak üzere dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşanan iç savaş ve travmaların etkisiyle milyonlarca insanın ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmaları neticesinde son yıllarda dünya genelinde en çok tartışılan konulardan biri haline gelmiştir. Bir taraftan insanlar, özgürlüklerine ve yaşamlarına yöneltilen tehditlerden kaçmaya çalışırken, diğer taraftan hükümetler birçok nedenle insani yükümlülükler, siyasi gerçekler ve ulusal ihtiyaçları uzlaştırmakta artan bir çaba sergilemek zorunda kalmıştır.

Ulusal ve uluslararası gelir dağılımındaki uçurumlar, istihdam olanaklarının dengesiz dağılımı, siyasi, etnik, dinsel ve benzeri kültürel haklar alanında yaşanan gerilimler göçün itme ve çekme etkenlerini oluşturmaktadır. Göç akımları, en yoksulları ve gelişmemiş ülkeleri içerdiği kadar kısmen nitelikli ve beyin göçüne katılmış kimseleri de içermektedir. Göç akımları günümüzde, gönderen ve alan ülke boyutunu aşarak daha uzun vadeli olmakla ve sirkülasyonlar şeklinde kendini göstermektedir. Bu da yeni uluslararası göç akımlarının ulus ötesi boyutunu ön plana çıkarmaktadır.

Göç yolları ve geçiş ülkeleri açısından bakıldığında Türkiye jeopolitik konumu sebebiyle merkezi bir yer ve rotayı işgal etmektedir. Özellikle Asya, Ortadoğu ve Afrika kıtası ülkelerinden pek çok sığınmacı ya da göçmenin Türkiye'yi hala transit bir ülke ve göç edilebilir bir coğrafya olarak kullandığını belirtmek gerekmektedir.

İnsanların siyasi, toplumsal veya ekonomik gerekçelerle yaşadıkları ülkelerden başka ülkelere kalıcı veya geçici olarak geçiş yapmaları anlamına gelen uluslararası göçün kaynak (göç veren) ülkeler, transit ülkeler ve ev sahibi ülkeler açısından çeşitli ekonomik sonuçları bulunmaktadır. Uluslararası göç ile ilgili daha önce yazılmış çalışmalardan faydalanarak hazırladığım bu çalışmada uluslararası göç kavramı, uluslararası göçün nedenleri, çeşitleri, ülkeler üzerindeki ekonomik etkilerini ev sahibi ülke, kaynak ülke ve transit ülke açılarından muhtemel ekonomik etkileri ele alınmaktadır.

ULUSLARARASI GÖÇ KAVRAMI, ULUSLARARASI GÖÇ VE NEDENLERİ, ULUSLARARASI GÖÇ TÜRLERİ

1.1. Uluslararası Göç Kavramı

Göç, ekonomik, siyasi, ekolojik veya bireysel nedenlerle, bir yerden başka bir yere yapılan kısa, orta veya uzun vadeli geriye dönüş veya sürekli yerleşim hedefi güden coğrafik, toplumsal ve kültürel bir yer değiştirme hareketidir (Yalçın, 2004; 13). Uluslararası göç ise, bir ülkeden başka bir ülkeye doğru yapılan nüfus hareketidir.

1.2. Uluslararası Göç ve Nedenleri

Göç, ülke sınırları içerisinde veya ülke sınırları dışarısında, yaşanan yerin olumsuz koşullarından kurtulmak ya da gidilecek yerin avantajlarından yararlanmak amacıyla yapılmaktadır. Göç ne pozitif ne de negatif bir olgu olarak tanımlanır,

Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri

göç sadece modern çağın gelişmelerine karşı gösterilen bir tepkidir. Bu tepki hangi amaç için verilirse verilsin bağlı olduğu toplumda ekonomik, sosyal ve politik bir takım etkiler yaratır (Kane, 1995; 10). Uluslararası göçün ekonomik, demografik, sosyal ve siyasal nedenlerini aşağıdaki gibi açıklamak mümkündür.

1.2.1. Uluslararası Göçün Ekonomik Nedenleri

Uluslararası göç almak ve göç vermenin ülkeden ülkeye, zamanın şartlarına göre değişen sebepleri vardır. Ücretlerin düşük olması, vergi oranlarının yüksek olması buna bağlı yatırımların düşmesi, ekonomik istikrarsızlık ve insanların gelecek endişesi taşıması, olumsuz çalışma koşulları, kötü sosyal haklar, eğitim seviyesi iyi durumda olan bireylerin birçoğunun kendi branşlarıyla ilgili alanlarda istihdam edilmeyip, düşük ücretle çalışmak zorunda kalmaları yani hem maddi hem de manevi anlamda tatminsizlikleri, yine nitelikli elemanların işsiz kalması, yoksulluk, daha düşük yaşam standartları gibi pek çok ekonomik neden göçe sebep olmaktadır.

1.2.2. Uluslararası Göçün Sosyal ve Siyasal Nedenleri

Etnik farklılıkların neden olduğu kayırmacılık, siyasal istikrarsızlık, rejim değişiklikleri gibi faktörlerde göç hareketine sebep olabilmektedir. Ayrıca, yabancı ülkede çalışıp ülkesine geri dönen vatandaşın kazandığı sosyal saygınlık, farklı ülkeleri gezip görme isteği gibi sebeplerde söz konusu olabilmektedir (Kutlu, 1992; 138).

1.2.3. Uluslararası Göçün Demografik Nedenleri

Ülkelerin demografik yapıları incelendiğinde gelişmiş ülkelerde doğum oranının oldukça az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise doğum oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum gelişmiş ülkelerde emek kıtlığına az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise emek fazlasından dolayı işsizlik problemini oluşturmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde nüfusun yetersiz olması işçi ücretlerinin yükselmesine, bu yüksek ücretlerin uluslararası rekabet nedeniyle fiyatlara yansıtılmaması da firma karlılığının azalmasına sebep olmaktadır. Firma maliyetlerinin yükselmesine sebep olan işçi ücretlerindeki artışın önüne geçebilmek ve firma karlılığını arttırmak için, gelişmiş ülkelerde yer alan firmalar yabancı işçi alımlarına yönelmeye başlamıştır (Çetintaş ve Barışık, 2000). Azgelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde ise işsizlik ve düşük ücretler buralarda yaşayan insanların göç etmelerine sebep olmuştur. Bu göç hareketi önce kırsaldan kentlere doğru daha sonra ise dış ülkelere doğru gerçekleşmiştir.

1.2.4. Uluslararası Göçün Diğer Sebepleri

Gelişmemiş ülkelerde eğitim sektörüne yapılan harcamaların çok düşük seviyede olması, toplumun büyük bir kesiminin eğitim düzeyinin yetersiz olmasına, ülkenin ihtiyaçlarına göre nitelikli personel yetiştirilememesine neden olmaktadır. Eğitimli insanların da kendi alanları ile ilgili bir alanda istihdam sağlanamaması, düşük ücretler, daha iyi bir eğitim alma, kariyer fırsatları, yabancı bir ülkede alınan iyi bir eğitimin toplumda yaratacağı itibar gibi pek çok nedenden dolayı insanlar göç kararı alabilmektedir (Bayraklı, 2007).

Uluslararası nitelikli işgücü göçünde lisans ve lisansüstü eğitim programlarına giden öğrencilerden oluşur. Bu göç türünde öğrenci göçmenler, gittikleri ülkelerin işgücü piyasaları içinde önemli bir potansiyel kaynak oluşturmaktadır. Öğrenciler gerek öğrenim ücretleri, gerekse konaklama, seyahat yada gündelik ihtiyaçlarını karşılamak üzere aileleriyle

Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri

birlikte yapmış oldukları harcamalar ile ülke ekonomisine doğrudan bir katkı sağlamaktadırlar (Manyu et al., 2012; 3-17). Bu noktada pek çok ülke çeşitli politikalar yürüterek öğrencileri ülkelerine çekmeye çalışarak öğrenci hareketliliğini önemli bir boyuta taşımaktadır.

Bu kapsamda, gelişmekte olan ülkelerdeki öğrencilerin her geçen gün gelişmiş ülkelere eğitim amaçlı göçleri sayesinde gelişmiş ülkelerde nitelikli işgücü transferi her geçen yıl artmaktadır. Bu durum hem göç alan ülke ekonomisine katkı sağlarken hem de nitelikli elemanların uluslararası şirketlerde küresel rekabete önemli avantajlar sağlamaktadır.

1.3. Uluslararası Göçün Çeşitleri

Göç, bireylerin ya da toplulukların kendi iradeleri veya iradeleri dışında gerçekleşen olaylar sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda göçün bireysel bir etkileşim olabileceği gibi kitlesel bir dalgalanma şeklinde de oluştuğu gözlenmektedir. Göçün etki boyutunun anlamlandırılması aşamasında göçün nasıl gerçekleştirildiğinin bilinmesi yararlı olmaktadır (Çobanoğlu, 1996: 12).

Bu bilgiler ışığında tarihler boyu süre gelen göçün çeşitlerine aşağıda maddeler halinde yer verilmektedir.

1.3.1. Basit Göç

Bireylerin veya kitlelerin kıtlık, kuraklık veya doğa güçleriyle başa çıkamadıklarında kendi yerleşim yerini bırakıp, başka bir yere gitme hareketlerine basit göç denir (Özcan, 2016).

1.3.2. Geçici Göç

Belirli bir işte süreli ve belli bir amaçla çalışmak için bir başka ülkeye göç etmesine geçici göç denir. Uluslararası şirketler veya örgütlerce istihdam edilen yüksek derecede uzman göçmenleri, yabancı ülkelerde istihdam edilen ve görev yapan diplomatik personeli, sanatçıları, futbolcuları, hatta öğrencileri geçici göçmenler olarak örnek verebiliriz (Naz, 2015: 20).

1.3.3. Zorunlu Göç

Zorunlu göç, bireylerin istemleri dışında yaşadıkları yerlerden ayrılmak zorunda kalmalarıdır. Siyasi şartlar ve doğal afetler gibi sebepler zorunlu göçlerin belirtisi olmuştur (Yılmaz, 2014).

1.3.5. İsteğe Bağlı Göç

İnsanların kendi istekleri ve beklentileri yönünde, bir yerden başka bir yere olan hareketliliğidir. Bu göç çeşidinde, bireyin göç etmeye karar vermesine etki eden daha yüksek ücretler, güvenli çalışma ortamı, yabancı eşle evlilik, demokratik haklar ve daha iyi yaşam koşulları gibi faktörlerdir (Yılmaz, 2014).

1.3.6. Mülteci Göçü

Ülkelerinde siyasi rejim veya otorite ile çatışma içerisinde anlaşmazlık yaşayan, can ve mal güvenliği tehdit altında olan bireylerin veya grupların başka bir ülkeye, çoğunlukla da illegal yollarla gerçekleştirdikleri göç türüdür.

Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri

30.11.1994 tarih ve 22127 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Türkiye’ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye’den, İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik hükümlerine göre mülteci; Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa veya önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır. Sığınmacı ise; ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyuşu yoksa önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancısıdır.

Görüldüğü üzere mülteciler Avrupa’dan gelen yabancılar iken Avrupa dışından gelen yabancılar sığınmacı olarak tanımlanmaktadır.

1.3.7. İşçi Göçü

Ekonomik gelişmenin yavaş olduğu ülkelerde iş olanaklarının kısıtlı olması, iş olanaklarının fazla olduğu gelişmiş ülkelere doğru kaymaktadır. İş bulmak ve çalışmak için yapılan bu göçlere işçi göçü denmektedir (Naz, 2015). Uluslar arası göçün en büyük sebeplerinden biri şüphesiz ki gelişmiş ülkelerde ortaya çıkan iş gücü ihtiyaçlarıdır. Bu ihtiyaçların emek harcanmadan oldukça ucuz işçilerle karşılanması ekonomik açıdan gelişmiş ülkelere büyük avantajlar sağlamaktadır. Son otuz yıldır Avrupa’nın işgücü ihtiyacını bu şekilde karşıladığı görülmektedir (Schmid, 1992; 41). Batılı ülkelerin talepleri doğrultusunda da ekonomik göç güçlü bir ivme kazanmıştır (Hayter 2000; 156). Ekonominin düzenli gittiği dönemlerde işgücü ihtiyacını işçi göçü ile karşılayan kapitalizm, ekonominin kötüleştiği dönemlerde ise işten çıkarılan ilk kişiler olarak söz konusu işçi gruplarını hedef almıştır. Bu durum işçilerin ekonomik bunalımlara karşı bir “Güvenlik Subabı” olarak kullanılmalarına neden olmuştur (Abadan-Unat, 2002; 21).

1.3.8. Beyin Göçü

Beyin göçü, yüksek eğitimli bilim adamı ve mühendis gibi, genellikle teknik alanlarda uzmanlaşmış ve sayıca az kesimin, söz konusu şartlara, konuma ve gelire sahip olma ihtimali bulunmayan veya bu ihtimali düşük olduğu az gelişmiş veya gelişmekte olan ülkelere doğru gerçekleşmektedir (Bakırtaş ve Kandemir, 2010).

Yurt içinde veya yurtdışında eğitim almış ve alanlarında uzmanlaşmış kalifiye insanların, bu sürenin sonunda daha iyi çalışma şartları, daha iyi bir konuma ve daha yüksek bir gelir düzeyine sahip olmak için diğer ülkelere göç etmektedirler.

1.3.9. Düzensiz Göç

Düzensiz göç olarak nitelendirilen göç çeşidinde hedef ülkeler için ülkelere yasadışı yollardan gelen veya yasal yolla gelip yasal çıkış süreleri içerisinde çıkmayan kişileri kapsarken, kaynak ülke için ülkesini terk ederken gerekli prosedürlere uymayarak ülke sınırlarını geçen kişileri içerir. Transit ülkeler içinse, kaynak ülkelere hedef ülkeye ulaşmak için yasal yada yasal olmayan yollarla ülkeye girip bu ülkeyi bir geçiş ülkesi olarak kullanıp ülke sınırlarını terk eden kişi olarak tanımlanmaktadır (www.goc.gov.tr).

ULUSLARARASI GÖÇÜN ÜLKELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. Dünya Genelinde Düzensiz Göç

Son yıllarda dünya genelinde siyasi istikrarsızlık, savaş gibi sebeplerle insanlar yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Dünya'daki göçmen sayısı toplam nüfuslarına oranla sürekli bir artış durumundadır. Bu konuda Birleşmiş Milletler, 2018 yılı itibariyle 258 milyon kişinin kendi ülkelerinin dışında başka ülkelerde göçmen olarak yaşadığını açıklamıştır (www.amerikaninsesi.com).

Birleşmiş Milletler Yüksek Komiserliği'nin 2017 yılı sonu itibariyle hazırlanmış olduğu raporda; dünya üzerinde başka ülkelere göç etmek zorunda kalan mülteci sayısının 68,5 milyon olduğunu açıklamıştır. Bu sayının üçte ikisinden fazlasını Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar, Somali oluşturmaktadır (www.unhcr.org). Bu durum aslında son on yılda yaşanan göç sayısının rekor kırarak, II. Dünya Savaşı'ndan bu yana en yüksek rakama ulaştığını göstermektedir.

Mültecilerin büyük bir kısmı Avrupa kıtasına yakın Ortadoğu, Kuzey Afrika veya Orta Afrika bölgelerinden gelmektedir. Afrika'dan sömürge alanlarındaki tarlalara çalışmaya gönderilen zenciler Afrika için önemli bir ihraç kaynağı oldu (Williams, 1944: 51-52). En büyük mülteci kaynağı olan ülkeler sırasıyla Suriye, Afganistan, Güney Sudan, Myanmar, Somali, Sudan, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Orta Afrika Cumhuriyeti, Eritre ve Burundi'dir. Türkiye 3,5 milyona yakın mülteciye ev sahipliği yaparak bu konuda birinci sırada yer almaktadır. 2017 yılının başında 2,9 milyonda olan mülteci sayısı % 21 artışla 2017 yılı sonu itibari ile 3,5 milyona ulaştığı görülmektedir. Bu sayının 3.424.200'ü Suriyeli, 37.300'ü Iraklı, 8.300'ü İranlı ve 5.600'ü Afganlı mültecilerden oluşmaktadır (www.unhcr.org). Mültecilere en fazla ev sahipliği yapan ülkelerin kaynak ülkelerin komşu ülkeleri olduğu görülmektedir. Türkiye'yi Pakistan, Uganda, Lübnan, İran takip etmektedir. Afgan mültecilere ise Pakistan ve İran ev sahipliği yapmaktadır.

Uluslararası göçün özellikle mülteci göçünün kaynak ülkeye, transit ve hedef ülkeye (ev sahipliği yapan ülke) pek çok çeşitli etkileri vardır. Türkiye konum itibariyle hem kaynak ülke hem transit ülke hem de ev sahipliği yapan ülke konumundadır. İlk olarak ev sahibi yani hedef ülke konumundaki ülkeler açısından mülteci göçünün yarattığı ya da yaratması muhtemel ekonomik etkiler Türkiye örneği ile desteklenerek incelenmektedir.

2.2. Göçün Ev Sahibi/ Hedef Ülke Açısından Muhtemel Ekonomik Etkileri

Uluslararası göç, özellikle mülteci göçün, ev sahibi ülke ekonomisine kısa vadede ülke ekonomisine olumsuz etkilerinin olduğu düşünülse de uzun vadede ülke ekonomisine olumlu katkılar sağlayabilmektedir.

Göçmenler ev sahibi ülkeye geldikleri anda gıdadan taşıta kadar dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları talep ederek, iç talebin canlanmasına katkıda bulunur. Talep artışına hızlı bir şekilde cevap verebilecek üretim yapısına sahip ülkeler bu üretimini arttırarak ekonomik büyüme hızının artmasını sağlar. Ayrıca göçmenlerin, kendi ülkelerin dilini, talebini, sektörleri bildikleri için ev sahibi ülkeden kaynak ülkeye yapılan ihracat miktarı da arttırabilmektedir (Gür, 2017).

Göçmenler, ev sahibi ülkede enflasyon oranlarını da etkileyebilmektedir. Göçmenler, ev sahibi ülkeye geldikleri ilk dönemde, gıda ürünlerine olan talep artışlarına, tarım ve gıda sektörünün hemen cevap vermediği için kısa vadede fiyatların yükselmesine neden olabilir. Ayrıca göçmen ve mültecilerin yoğun olarak ikamet ettikleri bölgelerde konut fiyatları ve kiralarda artış yaşanmaktadır. Bu duruma Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin yoğunlukta olduğu buldukları sınır bölgelerini

Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri

örnek olarak gösterebiliriz. Suriyeli mültecilerin konut piyasasındaki talep artışı nedeniyle kiralarda hızlı bir artış olmuştur. Talebin artmasıyla temel gıda ve ev fiyatları artışı Gaziantep ve Kilis gibi sınır illerinde enflasyonun yükselmesine neden olmuştur (Orhan ve Gündoğar, 2015). Ayrıca emeğin yoğun olduğu alanlarda daha düşük ücretle çalışmaları üretim maliyetlerini düşüreceğinden enflasyon oranının düşmesine de neden olabilir.

Göçmenlerin ev sahibi ülke ekonomilerine katkılarından bir diğeri de göçmenlerin kendi sermayeleri ile yapmış oldukları yatırım faaliyetleridir. Örneğin; Türkiye'deki Suriyeli mültecilerin sınır şehirlerinde kendi sermayeleri ile işletme kurarak veya mevcut işletmelerde çalışmaya başlamaları ile Suriyeli mültecilerin organik bağları çok güçlü olan Irak ile ticari faaliyetler hız kazanmaya başlamış ve Suriye ile Irak gibi ülkelere ihracat oranında artış gözlemlenmiştir (Özipek, 2018; 10). Türkiye'de 2017 yılı sonuna kadar Suriye ortak sermayeli şirket sayısı 6.589'dur. Suriye odaklı şirketlerin toplam Suriye ortak sermayesi ise 179 milyon TL'dir (www.tepav.org.tr).

Dünyadaki belki de en güzel örneklerden biri de ABD'dir. Göçmen veya mültecilerin ellerindeki sermaye ile ev sahibi ülkede yatırımlar yapmaktadır. Yapılan yatırımlar sayesinde ev sahibi ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaktadır. Bunun en güzel örnekleri Apple, Tesla, Google, eBay, Yahoo ve Amazon başta olmak üzere ABD menşeli birçok teknoloji devinin kurucusu göçmen kökenlidir (tr.euronews.com). Göçün, ev sahibi ülke ekonomisine istihdam açısından da önemli etkileri mevcuttur. Göçmenlerin emek piyasasındaki arzı ev sahibi ülkede üretim maliyetlerini düşürerek, yeni iş olanakları meydana getirmektedir. Diğer yandan ev sahibi ülkede işsizliğin yüksek düzeyde olduğu, şirketlerin işçi bulmada sıkıntı yaşamadığı durumlarda göçmen ve mültecilerin emek piyasasına giriş yapmaları işsizlik oranının artmasına ve ücretleri düşürerek, kayıt dışı istihdam eğilimini artırmaktadır (Gür, 2017).

Göçmen ve Mültecilerin ev sahibi ülkenin ekonomik büyümesine katkılarından bahsettiğimizde Göçmen ve mültecilerin mal ve hizmet alımı yaparak iç talebi arttırdığını, piyasanın canlanarak ev sahibi ülke şirketlerinin yeni yatırımlar yaptığı ve istihdam yaratmaya destek olarak işsizliğin düşmesine ve vergi gelirlerini arttırarak ülke ekonomisine katkı sağlayabileceği düşünülmektedir (Waldinger, 1999; 21). Öte yandan ise göçün kitlesel bir hale dönüşmesi ev sahibi ülkenin emek piyasasındaki dengeleri Türkiye'de olduğu gibi bozabilmektedir. Türkiye'ye gelen Suriyeli göçmenlerin sınır illerde çalışan birçok işçinin işini kapmasıyla daha düşük ücret ve kayıt dışı istihdama sebep olduğu düşünülmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015).

Yukarıda bahsettiğimiz etkilerin yanında mülteciler için özel durumlarda mevcuttur. Mülteciler farklı nedenlerden dolayı ülkelerinden ani bir şekilde ayrılmak zorunda kaldıkları için ev sahibi ülkede belli bir süre sosyal yardımlarla hayatını sürdürmek zorundadırlar. Ev sahibi ülke, mülteciler için eğitimden sağlığa, gıdadan barınmaya kadar birçok alanda harcama yapar. Bunun için belli bir kaynak ayırırlar. Uluslar arası kuruluşlar bazen ev sahibi ülkelere belli bir kaynak transferi yapsa da birçoğu zaman bu yeterli olmaz. Örneğin; Türkiye, Suriye'den kitlesel olarak gelen göç dalgasıyla göçmenlerin Avrupa ülkelerine gitmesiyle atlatılabileceğini düşünüyordu. 2015 yılında Türkiye üzerinden Yunanistan'a 856,723 göçmen, 6 Mart 2016 tarihi itibarı ile 132,177 göçmen gitmiştir (www.bbc.com).

Göçmenler gittikleri AB ülkelerinden sığınma talebinde bulunmaları üzerine AB ülkeleri, insani değerleri göz ardı ederek düzensiz göçü önleme politikası yürüterek, Türkiye ile bu sorunun çözümü için karşılıklı görüşmelere başladı. 18 Mart 2016 tarihinde AB ülkeleri ile Türkiye arasında varılan anlaşmaya göre Yunanistan tarafından sığınma isteği reddedilen göçmenler Türkiye tarafından geri alacaktı. Bunun karşılığında ise AB, Türkiye'ye 3 milyar Euro tutarında destek sağlayacak ve AB ile Türkiye arasındaki tam üyelik müzakereleri hızlandırılacaktı. Ayrıca Haziran 2016'ya kadar Türk vatandaşlarına Schengen Bölgesi'nde vizesiz seyahat edebilecekleri sözü verilmişti. Geline nokta anlaşmada yer alan vize serbestisi, Türkiye'nin öngörülen koşulların tamamını yerine getirmediği gerekçesiyle, yürürlüğe girmediği gibi AB ile müzakerelerde de herhangi bir hızlandırma ortaya çıkmamış durumdadır. Öte yandan AB, söz verdiği toplamda 6 milyar Euro'luk desteği

şimdiye kadar 1,7 milyar Euro düzeyindedir. Türkiye ise bugüne kadar yaklaşık olarak 32 milyar dolara yakın harcama yapmış ve uluslararası kuruluşlardan yaklaşık 600 milyon dolar yardım almıştır (www.bloomberght.com).

2.3. Uluslararası Göçün, Göç Veren Ülke Üzerindeki Muhtemel Ekonomik Etkileri

Göç, tek yönlü bir eylem olarak görünse de birçok ekonomik ve sosyal değişimler göz önünde bulundurulduğunda, oldukça aktif ve çok yönlü bir eylem olduğu görülmektedir. Bundan dolayı bazı birçok ülke tarafından, işsizliği ve nüfusu azaltarak, yurtdışına göç eden işçilerin döviz girdisi sağlayacağından bunu bir fırsat olarak görülmektedir (Weiner ve Munz, 1997; 2)

Göç eden bireylerin ülkelerine sağladıkları döviz girdilerinin, alt yapı, sağlık, eğitim gibi alanlarda kullanmak ve ülkenin kriz zamanlarında ve borçlanmalara karşı teminat görevi görme, sektörlerdeki yatırımların arttırılarak istihdamın sağlanması, gelir dağılımındaki eşitsizliği yoksul kesimler lehine kullanılarak azaltılması gibi faydalarının olduğu belirtilmektedir (Chimhowu vd., 2005; 95-96). Göçmenlerin sağladıkları fayda sadece kendi ülkelerine aktardıkları veya ülkelerine dönüştürdükleri döviz ile sınırlı değildir. Göçmenler, göç ettikleri ülkenin kültür ve medeniyetlerini tanıyarak vizyonlarını geliştirmektedir. Ayrıca göçmenlerin eğitim, kültür ve alışkanlıklarında değişiklikler meydana gelmektedir. Göçmenlerin farklı alanlarda kendilerini geliştirerek beceri kazanması, iş deneyimleri ile emek piyasasının gelişerek daha kalifiye olması, kadınların ekonomik ve sosyal hayatta söz sahibi olması ve kız çocuklarının eğitimlerine önem verilmesi gibi olumlu tutum ve davranışlar kazandıkları söylenebilir (Yılmaz, 2014).

Uluslararası göç, kaynak ülke tarafından ülke nüfusunu azaltması sebebiyle olumlu bir durum gibi değerlendirilebilir. Fakat göç eden bireylere bakıldığında birçoğunun kalifiye eleman niteliğinde bir beyin göçü olduğu görülmektedir. Özellikle de daha iyi eğitim olanakları için gelişmiş ülkeleri tercih eden bireyler, eğitim sonunda daha iyi iş olanakları, kariyer fırsatları, daha yüksek ücret ve daha iyi yaşam koşulları bakımından ülkelerine geri dönmemektedirler. Bugün ABD'ye yapılan göçlere baktığımızda küresel güç olmayı başaran en büyük şirketler göçmen çocuklarının kurduğu eBay, Oracle, Yahoo, Intel, Amazon.com, Google, Tesla Motors ve Space X, Apple gibi şirketlerdir. Ebay şirketinin kurucusu Piere Omidyar ve Oracle'ın kurucusu Bob Milner İran asıllıdır ve 1970'li yıllarda İran'dan ABD'ye göç etmişlerdir. Yahoo'nun kurucusu Jerry Yang Tayvan'dan, Intel'in kurucusu Andrew Grow Macaristan'dan, Amazon'un kurucusu Bezos Küba'dan, Google'ın kurucularından biri olan SergeyBrin Rusya'dan, Tesla Motors ve Space X'in kurucusu Elon Musk Güney Afrika'dan ve Apple'ın kurucusu Steve Jobs ise Suriyeli bir göçmen ailenin çocuğu idi. ABD, bugün ne kadar mültecileri ülkelerinde istemese de Suriyeli bir göçmen ailenin çocuğu olan Steve Jobs'ın kurduğu Apple şirketinin değeri yaklaşık 750 milyar dolara yani kendi ülkesi olan Suriye'nin ve Türkiye'nin de içinde bulunduğu 183 ülkenin yıllık milli gelirinden daha yüksek bir miktara karşılık gelmektedir (tr.euronews.com). Göç veren ülke için bu durum, beşeri sermayesinden ciddi bir kayıp anlamına gelmekte ve beyin göçü önüne geçilemeyen bir süreç haline gelirse göç veren ülkenin gelişme hızını da yavaşlatabilmektedir (Sayın vd., 2016; 3).

2011 yılında Ortadoğu'da "Arap Baharı" olarak ortaya çıkan süreç Tunus, Libya, Mısır, Suriye gibi ülkeleri her anlamda olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Bu ülkelerde ortaya çıkan iç çatışma, rejim değişiklikleri ve savaş gibi sebeplerle milyonlarca insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Göç her ne kadar göç eden birey ve haneleri etkilediği kadar ülkelerini de bir o kadar etkileyebilmektedir. Kaynak ülkede yaşanan savaş, rejim değişiklikleri, iç çatışmalardan dolayı ülke ekonomileri olumsuz yönde etkilenmiştir (Akgül vd., 2015). Komşumuz Suriye'yi ele alacak olursak, uzun bir süredir devam eden savaş nedeniyle ülke ekonomisi dar bir boğaza girmiş ithalat ve ihracat yapamaz duruma gelmiştir. Savaş ortamında kalan fabrikaların ve imalathanelerin tahrip edilip yağmalanması sonucu iş yeri sahiplerinden başarabilenler imalathanelerini

Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri

Türkiye başta olmak üzere farklı ülkelere taşınmak zorunda kalmışlardır. Ülkenin en büyük kayıplarının başında insan kaynağı gelmektedir. Savaş ortamından kaçıp ülkelerini terk eden bireyler başka ülkelerde hayat mücadelesi vermektedirler. Göç eden bireylerin bir kısmı da nitelikli elemanlardan oluşmaktadır. Kitlesel olarak yaşanan bu göç hareketi neticesinde ülke nüfusunu gün geçtikçe azaldığı Suriye’de nitelikli iş gücü ve yatırımcılarının yanı sıra buna bağlı olarak vergi gelirlerinde de önemli düşüşler meydana gelmiştir.

2.4. Uluslararası Göçün Transit Ülke Açısından Muhtemel Ekonomik Etkileri

Uluslararası göç, sadece kaynak ülke ve hedef ülkeler üzerinde değil transit ülke açısından da çeşitli sosyo ekonomik etkiler yaratmıştır. Transit ülke, coğrafi olarak kaynak ve hedef ülkeler arasında yer alan, herhangi bir zamanda yasal veya yasadışı yerleşik nüfusa dönüşme olasılığı olan geçici nüfusu idare etmesi gereken bir ülkedir (Şemşit, 2018). Hedef ülkeye gelmeye çalışan göçmenler, transit ülkeyi sınırı geçmek için gerekli belgelerin tamamlanması, para biriktirmek, yasadışı geçiş için güvenlik, hava ve iklim gibi şartlarının oluşmasını beklemek için yani “geçici bir süre” için kullanırlar. Bu durum insan kaçakçılığı adı altında gerek ferdi gerekse organizasyona bağlı olarak çalışmaya başlamış pek çokları tarafından para kazanılan bir meslek haline gelmiştir. Kaçakçılar için göçmenler yürüyen dolar olarak görülürken, göçmenler içinse kaçakçılar kötü ama zorunlu olarak nitelendirilmektedir (Andreas, 2001; 118).

Diğer yandan bakılacak olunursa transit göçün en güzel örneklerinden biri Türkiye’dir. Türkiye’nin Asya, Avrupa ve Afrika Kıtalarının kesişim noktasında olması, politik ve ekonomik açıdan gelişmemiş devletlerle zengin Batı ülkelerinin arasında bir köprü niteliğinde bulunması itibarıyla düzensiz göçmenler tarafından transit güzergâh olarak kullanılmaktadır. Ayrıca, ülkemizin konumu itibarıyla yükselen bir güç haline gelmesi Türkiye’yi transit ülke konumundan çıkarıp, hedef ülke konumuna da getirmektedir.

Türkiye’deki Suriyeli mültecilerin ülke ekonomisine etkilerine bakacak olursak risk ve fırsatların iç içe geçtiğini söylemek mümkün olmaktadır. Avrupa ülkelerine göç etmek isteyen göçmen ve mülteciler, vize ve mülteci talebinde bulunmak için gerekli belgeleri hazırlama, para biriktirme gibi sebeplerle geçiş güzergâhı olarak Türkiye’yi kullanmaktadırlar. İş bulmakta zorluk yaşayan mülteciler, kısa dönemde ülkede işsizlik oranını arttırırken, kayıt dışı çalışarak vergi gelirlerinin düşmesine sebep olur ve ülke üzerinde de mali bir yük oluşturmaktadırlar. Düşük ücretten çalışmaya razı olan mülteciler, emek piyasasında ücretlerin düşmesine bunun da emek ağırlıklı çalışan firmaların maliyetlerinin düşmesini sağlar.

3,5 milyonu aşan Suriyeli mültecinin, Türkiye’ye geldikleri anda barınma ve gıda gibi zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak için talep oluştururlar. Özellikle de mültecilerin çoğunlukta buldukları sınır illerinde artan talep sebebiyle fiyatlar yükselmekte, piyasa da gözle görülür bir canlanma meydana gelmektedir. İç talebin artması ülke ekonomisinin büyümesine katkı sağlamaktadır.

Mültecilerin barınma ihtiyacı, konut sektöründe konut fiyatları ve ev kiralarnı da oldukça yükselmiştir. Özellikle de İstanbul’da ve Suriye’ye sınır bölgelerinde bulunan Gaziantep, Kilis, Hatay ve Şanlıurfa gibi bazı illerimizde kiralık ev bulmak oldukça zor bir hal almıştır. Bu durum ev sahipleri açısından iyi bir fırsat olsa da kendi vatandaşlarımız açısından kiralık ev bulmak için oldukça yüksek kira bedeli ödemek zorunda kalmaktadırlar.

Mülteci ve göçmenlerin transit ülkeye en önemli etkilerinden biri de göçmen kaçakçılığıdır. Özellikle son yirmi yıldır Batılı devletlerin kapılarını mülteciler için sert bir şekilde kapatmaya devam etmesi, Batılı devletlerin her geçen gün daha da artan kontrol merkezli göç politikaları, göçmenlerin yasal geçişini zorlaştırdığı için yasa dışı yöntemlerle sınırları

Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri

aşma eğilimi artmaktadır (Çarmıklı ve Kader, 2016). Türkiye'nin jeopolitik konumu sebebiyle Suriye iç savaşından öncede bölgede aktif olan göçmen kaçakçılığı, savaşla beraber varlığını daha fazla arttırdığını söyleyebiliriz.

Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün açıklamış olduğu verilerden göçmen kaçakçılarının sayısına baktığımızda 2015 yılında göçmen kaçakçılığında %296,88 oranında bir artış yaşanırken, 2016 yılında ise % 25,87 oranında bir düşüş meydana gelmiştir. 2016 yılında göçmen kaçakçılığındaki düşüşün 18 Mart 2016 tarihinde AB ile Türkiye arasında imzalanan mülteci geri kabul anlaşması ile daha sıkı kontrollerin yapılmış olması olarak değerlendirebiliriz. Göçmen kaçakçılığı ile yapılan mücadelenin yetersiz olduğunu 2017 ve 2018 yılındaki artışa bakarak mümkündür (www.goc.gov.tr).

Göçmen ve mültecilerin transit ülkeye diğer etkilerine yine Türkiye üzerinden bir değerlendirme yapacak olursak; ülkeye girenler ve çıkanların kimlikleri konusunda iç güvenliği zaafa uğratacak sorunlar meydana gelebilir. Suriyeli sığınmacıların birçoğu pasaportsuz olduğu için ülke içerisinde Türk vatandaşlarına karşı işlemiş oldukları suçlardan dolayı haklarında etkin bir soruşturma yürütülememekte ve bu durumdan Türk vatandaşları mağdur olmaktadır. Para biriktirmek amacıyla Türkiye'de iş arayıp bulamayan sığınmacıların her türlü suç ve şiddet ortamının içerisine girmekte özellikle de terör eylemlerine karışabildikleri görülmektedir (Yılmaz, 2014).

2. SONUÇ

Uluslararası göç dalgaları son yıllarda başta Ortadoğu olmak üzere dünyanın çeşitli yerlerinde artan iç savaşlar ve sosyoekonomik travmalar ekseninde hızla yükselerek dünya gündeminde en fazla konuşulan konu haline gelmiştir. İnsanların ekonomik, siyasi, toplumsal ve bireysel nedenlerle kalıcı veya geçici olarak yaşadıkları ülkeden başka ülkelere gitmeleri anlamına gelen uluslararası göçün göç veren (kaynak) ülkeler, ev sahibi (hedef) ülkeler ve transit ülkeler açısından çeşitli sosyo-ekonomik ve kültürel sonuçları bulunmaktadır.

Son yıllarda meydana gelen göç hareketleri genel olarak zorunlu bir sebeplere dayandığı için kitlesel halde yapılmakta, bu durum transit ve ev sahibi ülke için her şeyden önce "güvenlik" olgusunu ön plana çıkarmakla birlikte ekonomik sebeplerle kamu maliyelerine zarar vereceği gerekçesiyle göçmenleri ülkelere kabul etmek istememektedirler. Bu konuya insani açıdan yaklaşmak gerekmektedir. Göçmenlere geçiş süresi boyunca insani koşullarda yaşamalarını sağlamak için devlet bir takım sosyal yardımlar çerçevesinde harcamalar yapabilirler. Bu durum kısa vadede kamu harcamalarının artmasına neden olsa da orta ve uzun vadede kamu maliyesine yük olmak yerine pozitif katkı sağlayabileceklerdir. Dolayısıyla göçmenlerin yetenek ve eğitim düzeylerine uygun kayıt içi işlerde çalışmalarına yönelik politikaların hayata geçirilmesinin kamu maliyesi üzerindeki baskının azalmasına neden olması beklenir. Ayrıca mültecilerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerdeki yatırım ortamlarının iyileştirilmesi, mesleki eğitimlerin teşvik edilmesi ve gerekli düzenlemelerin hayata geçirilmesi bölge insanların ve göçmenlerin istihdamını artıracaktır. Ayrıca enflasyonun yükselmemesi adına göçmenlerin yoğun olarak yaşadıkları bölgelerin ihtiyaç duyduğu ürünlerin üretiminin artırılmasına yönelik adımlar atılabilir.

Son olarak, gelir düzeyi düşük bazı ülkelerin mülteci akınları sonrası gerçekleşen ilave kamu harcamalarını finanse etmekte zorlandıkları için mültecilere insani koşullarda hizmet sunamadıkları, dış yardımların ise çoğu zaman yetersiz kaldığı görülmektedir. Ev sahibi ülkelerin makroekonomik dengesini bozmamak ve mültecilerin insani koşullarda geçiş dönemlerini yaşamalarını sağlamak adına uluslararası kurumların yardımları ile mevcut piyasa koşullarından daha düşük maliyetli kaynak bulmaya yardımcı olabilecek finansal araçlar ortaya çıkartılabilir.

3. KAYNAKÇA

- Abadan Unat, N. **Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa**, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.
- Akgül, A., Kaptı, A. ve Demir, O. Ö. (2015). *Göç ve Kamu Politikaları: Suriye Krizi Üzerine Bir Analiz. The GLOBAL, 1(2)*, 1-22.
- Andreas, P. (2001), “*The Transformation Of Migrant Smuggling Across The U.S.-Mexican Border*” **Global Human Smuggling**, London: The John Hopkins University Press.
- Bakırtaş, T. ve Kandemir, O. (2010). *Gelişmekte Olan Ülkeler ve Beyin Göçü: Türkiye Örneği. Kastamonu Eğitim Dergisi, 18(3)*, 961-974.
- Bayraklı, C. (2007). *Dış Göçün Sosyo-Ekonomik Etkileri: Görece Göçmen Konutları'nda (İzmir) Yaşayan Bulgaristan Göçmenleri Örneği. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Adnan Menderes Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- BBC News Türkçe, (2016). *AB mülteci zirvesi: Türkiye - AB anlaşmaya vardı. https://www.bbc.com/turkce/haberler/2016/03/160318_ab_turkiye_anlasma_sonuc*. (Erişim Tarihi: 08.12.2018).
- BloombergHT, (2018). *Erdoğan: Sığınmacılar için 32 milyar dolar harcadık. <https://www.bloomberght.com/haberler/haber/2142625-erdogan-siginmacilar-icin-32-milyar-dolar-harcadik>*. Erişim Tarihi 05.12. 2018.
- Chimhowu, A. Piesse, J. and Pinder, C. (2005). “*The Socioeconomic Impact Of Remittances on Poverty Reduction*”, Remittances: Development Impact And Future Prospects, Samuel Munzele Maimbo ve Dilip Ratha (ed.), <http://siteresources.worldbank.org/EXTDECPROSPECTS/Resources/4768821157133580628/RemittancesDevelopmentImpcat&FutureProspects.pdf?resourceurlname=RemittancesDevelopmentImpcat&FutureProspects.pdf>, 25.05.2019
- Çarmıklı, E. ve Kader, M. U. (2016). **Türkiye'de Göçmen Kaçakçılığı: Mülteci Krizinin 'Öteki' Yüzü**. Ankara: USAK.
- Çetintaş, H.ve Barışık, S. (2000). *Küreselleşme ve Beyin Göçü*, <http://www.bilgiyonetimi.org>
- Çobanoğlu, Z. (1996). **Konut Sağlığı**, Ankara: Somgür Yayınevi, 12.
- Euronews, (2017) *Göçmenlerin ABD'de kurduğu dev şirketler. <https://tr.euronews.com/2017/02/08/gocmenlerin-abdde-kurdugu-dev-sirketler>*. Erişim Tarihi 13.12.2018.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, (2015) *Düzensiz Göç. http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik*. Erişim Tarihi 24.12.2018.
- Gür, N. (2017). *Ülke Deneyimleri Işığında Uluslar arası Göç Ekonomisi. Seta 224. <https://setav.org/assets/uploads/2017/12/224.R.pdf>*. Erişim Tarihi 29.11.2018.
- Kane, H. (1995). “*Leaving Home*”, Society, May/June95, Vol. 12 Issue 4, p16, 10p.
- Kutlu, E. (1992). *Uluslararası İşgücü Hareketi Teorisi Çerçevesinde Türkiye'den AT'ye İşgücü Göçünün Türkiye Ekonomisi Üzerindeki Etkilerinin Analizi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, No: 656, 138.

Uluslararası Göç Kavramı ve Uluslararası Göçün Ülke Ekonomileri Üzerinde Muhtemel Etkileri

- Manyu, L. Irene H. Frieze (2012), “*Before The Big Decision: Psychological Theories on Premigration Motivation*”, Immigration Policies, Challenges and Impact (Ed. E. Tartakovsky), New York: Nova Publishers, pp.3-27
- Naz, Y. (2015). *Türkiye'nin Uluslararası Göç Politikası ve Uluslararası Göçün Türkiye'deki Güncel Sorunları. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Süleyman Demirel Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Orhan, O. ve Senyücel Gündoğar, S. (2015). *Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri* (Rapor No. 195). Ankara: ORSAM-TESEV.
- Özcan, E.D.A. (2016). *Çağdaş Göç Üzerine Bir Değerlendirme. http://www.sekeris.org.tr/dergi/multimedia/dergi/45_cagdas_goc_teorileri_uzerine_bir_degerlendirme.pdf*. Erişim Tarihi 01/12/2018
- Özipek, B. B. (2018). *Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye Ekonomisi, Evrensel Tecrübe Işığında Bir Etkiyi Konuşmak*. Erişim Tarihi 03 Aralık 2018. <http://www.musiad.org.tr/F/Root/Pdf/2018/suriyeli-siginmacilar-ve-turkiye-ekonomisi-raporu.PDF>.
- Özoğlu, M., Gür, B. ve Coşkun, İ. (2012). **Küresel eğilimler ışığında Türkiye’de uluslararası öğrenciler**, Ankara. Seta Yayınları.
- Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). *Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.
- Schmid, G. (1992). “*The Development Of Migration Policies And Their Contradictions*”, Innovation, Vol. 5, No. 2.
- Seyidoğlu, H. (1996). **Uluslararası İktisat, Teori, Politika ve Uygulama**. İstanbul: Güzen.
- Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *YÖNETİM VE EKONOMİ*, 25(1), 269-289.
- TEPAV Suriye Sermayeli Şirketler Bülteni - Aralık 2017. (2018, 24 Ocak). *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*. Erişim Tarihi 06 Aralık 2018. <https://www.tepav.org.tr/tr/haberler/s/4295>.
- UNHCR, The UN Refugee Agency. (2018). *Global Trends, Forced Displacement In 2017*. <https://www.unhcr.org/5b27be547>. Erişim Tarihi 11.12.2018.
- VOA, (2018). *Dünyada Göçmen Sayısı 258 Milyona Ulaştı*. <https://www.amerikaninsesi.com/a/d%C3%BCnyada-gocmen-sayisi-258/4708054.html>. Erişim Tarihi 20.12.2018
- Waldinger, R. (1999). *Still The Promised City: African Americans and New Immigrants in Postindustrial New York*, New York: Harvard University Press.
- Weiner, M. ve Rainer, M. (1997). “*Migrants, Refugees and Foreign Policy: Prevention and Intervention Strategies*”, Third World Quarterly, Mar97, Vol. 18 Issue 1, p25, 27p.
- Williams, E. (1944). **Capitalism and Slavery**, London: Andre Deutsch.
- Yalçın, C. (2004). **Göç Sosyolojisi**. Ankara: Arı, 13.
- Yılmaz, A. (2014). *Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri.. https://www.researchgate.net/profile/Abdurrahman_Yilmaz5/publication/301564792_Uluslararası_Goc_Cesitleri_Nedenleri_ve_Etkileri_International_Migration_Its_Types_Causes_And_Effects/links/571a3e6108ae7f552a472c9f.pdf*. Erişim Tarihi 05.12.2018